

і такий рельєф, який суттєво ускладнював безперешкодне встановлення й функціонування систем радіо, а згодом – телемовлення.

Велику проблему несли впливи британської та американської індустрій телерадіомовлення, оскільки кожна з них хотіла б в ідеалі домінувати в австралійському інформаційно-комунікаційному просторі, якщо не монополізувати телерадіомовну систему АС.

В той же період нарощували впливи на австралійський континент медіа-системи КНР та Японії. Перед австралійським телерадіомовленням стояло завдання протидіяти іншим, неавстралійським, мовникам, а найголовніше – забезпечувати культурні потреби багатонаціонального населення країни.

Створення спочатку дуальної системи телерадіомовлення, згодом – додавання до неї комунального/общинного мовлення, потім – SBS і аборигенного мовлення посилювало можливості австралійської медіа-системи задовольняти потреби найбільшої частини мешканців держави, яка давно стала мультикультурною, але разом із тим значною мірою завдяки радіо й телебаченню відчуває себе єдиною австралійською нацією і гордо називає себе австралійцями («оссіз»).

3.4. ТРАДИЦІЇ Й ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ АВСТРАЛІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ ст.

Становлення і розвиток освітньої та наукової політики Австралії в другій половині ХХ ст. обумовлений тим, що тоді в країні накопичився чималий досвід модернізації вищої освіти, який враховував як загальносвітові тенденції, так і специфіку національного соціально-економічного розвитку. Розвиток вищої освіти в Австралії у другій половині ХХ ст. можна охарактеризувати як серйозні системні зміни, пов'язані з необхідністю розширити її доступність, підвищити якість та ефективність в умовах соціально-економічного реформування, а згодом – і в умовах глобалізації й інтернаціоналізації вищої

освіти. Тож аналіз досвіду організації та модернізації вищої освіти в Австралії, з'ясування етапів розвитку системи вищої освіти, її напрямків, методів і результатів реформування видається надзвичайно важливим для визначення шляхів та перспектив розвитку вищої освіти й науки в Україні.

Зазвичай серед систем вищої освіти традиційно виділяють дві інваріантні моделі: «атлантичну» (Велика Британія, Ірландія, США) й «континентальну» (Німеччина, Франція, Нідерланди). Ці моделі різняться за схемами управління та фінансування закладів вищої освіти, ступенем їх автономії, панівними орієнтаціями, цінностями й стратегіями [112]. Однак існує чимало так званих «складних», «прикордонних» і «гібридних» систем, які вибиваються з рамок усталеного аналізу, тому не можуть бути однозначно віднесені до жодної з традиційних моделей вищої освіти. Прикладом є система вищої освіти Австралії.

Стрімкий розвиток системи вищої освіти Австралії припадає на післявоєнний період. У цей час вища освіта стала ареною для пошуків національної ідентичності й гарячих суперечок про те, яке місце має займати в цій системі національний компонент з огляду на історичну специфіку розвитку австралійських закладів вищої освіти.

У другій половині ХХ ст. в Австралії сформувались основні групи закладів вищої освіти: університети (державні та приватні) й технічні коледжі (Technical and Further Education, TAFE), які є самостійними вищими навчальними закладами державного чи місцевого рівня. Державні університети фінансує федеральний уряд відповідно до визнаного наукового профілю. Серед державних університетів п'ять належать до закладів змішаного типу (вища освіта, професійна освіта й довузівська підготовка). Приватні заклади вищої освіти – це переважно теологічні коледжі та коледжі, які спеціалізуються в певних професійних галузях або в мистецтві. Низка державних університетів отримала свій статус лише наприкінці 1980-х рр.

За часом створення державні університети можна умовно поділити на три покоління, або ж групи. До першої групи відносять найстаріші університети країни, які були засновані ще в другій половині XIX ст. і мають чітко виражену наукову орієнтацію: Сіднейський (1850 р.); Мельбурнський (1853 р.); Аделаїдський (1874 р.); Тасманійський (1890 р.) у Гобарті; Квінслендський (1909 р.) у Брисбені; Західноавстралійський (1911 р.) у Перті. Ознакою цих університетів є «академізм» і виразна спрямованість на фундаментальні дослідження. До другої групи входять університети, створені в післявоєнний період, які, окрім потужної наукової бази, приділяють велику увагу підготовці викладачів. Цей акцент був обумовлений соціальним замовленням – в післявоєнному австралійському суспільстві потреба у фахівцях з вищою освітою зросла в кілька разів. Третю групу становлять 18 університетів, заснованих у новітній час.

Стимулом до появи другої хвилі університетів стало створення 1 серпня 1946 р. в Канберрі Австралійського національного університету. Спочатку він спеціалізувався на дослідницькій роботі аспірантів, а 1960 р. об'єднався з університетським коледжем Канберри, заснованим 1929 р. як кампус університету Мельбурна, і розпочав навчання студентів. Відкриття на базі університету автономного Інституту наукових досліджень дало змогу поєднати риси центральної науково-дослідної установи й провідного вищого навчального закладу країни.

Австралійський національний університет заснували на підставі закону, внесеного до федерального парламенту прем'єр-міністр Бен Чіфлі й міністр післявоєнної реконструкції Джон Дедмен за підтримки лідера опозиції Роберта Мензіса. Це єдиний університет у країні, створений згідно з федеральним законом [113].

До заснування та становлення Австралійського національного університету долучилася група видатних австралійських учених: сер Марк Оліфант, лідер із розвитку радарів і ядерної фізики; сер Говард Флорі, який брав

участь у відкритті пеніциліну; сер Кейт Хенкок, видатний історик; Герберт Кумбс, відомий економіст та громадський діяч [113].

Бурхливий розвиток університетської сфери припав на 1940–1970-ті рр. 1949 р. був заснований університет Нового Південного Вельсу в Сіднеї, 1954 р. – університет Нової Англії в Армідейлі. Найбільше університетів виникло в 1960-х рр.: університет Монаша в Мельбурні (1961 р.), університет Маккуорі в Сіднеї (1964 р.); університет Ньюкасла (1965 р.); університет Фліндерса в Аделаїді (1966 р.); університет Ла Троб (1967 р.) у Мельбурні, а також низка інших менш помітних вишів.

Наукова діяльність австралійських університетів у другій половині ХХ ст. була спрямована на створення умов для ефективної інтеграції науки, вищої освіти та бізнесу, розбудову й розвиток національних наукових шкіл і, в результаті, виведення науки та вищої освіти на передові світові позиції.

Австралійські університети, створені в другій половині ХХ ст. покликані були формувати нові системи прийняття рішень, які в подальшому дали змогу визначити й забезпечити їхню ефективність.

Наявні до того часу в Австралії університети були «невеликими і комфортабельними анклавами професійного навчання та елітарної культури», які «відокремлювали себе від держави, виробничого сектора і плебейського суспільства в цілому» [114, р. 6]. Тож у другій половині ХХ ст. в умовах серйозної невідповідності між зрослими суспільними потребами країни у вищій освіті та небажанням і нездатністю невеликої кількості університетів, історично пов'язаних з британською академічною культурою, швидко переорієнтуватися з елітарної вищої освіти на масову нагальним стало запровадження загальної масової вищої освіти.

Масовізація освіти стала глобальним трендом австралійської системи вищої освіти у зв'язку з розширенням соціальних функцій держави, яка забезпечила доступ до освіти широких верств. Різноманітність і якість стали фундаментом системи вищої освіти в країні. Австралійські університети

сповідують принципи рівності, високих академічних стандартів та постійного їх підвищення з наголосом на високій якості навчання, дослідницькій роботі й підтримці студентів.

Прикладом реагування на зрослі суспільні потреби є заснування нового багатопрофільного університету – університету Монаша, названого на честь австралійського воєначальника часів Першої світової війни Джона Монаша. Вперше в Австралії університет назвали на честь людини, а не міста або штату. Він був відкритий 1961 р. в районі Мельбурна в штаті Вікторія на додаток до традиційного «відокремленого» університету Мельбурна, заснованого на століття раніше, 1853 р. До того моменту невелика й відносно однорідна державна система вищої освіти Австралії налічувала дев'ять університетів [115, с. 203].

1961 р. в університеті Монаша було всього 360 студентів. Через рік їх побільшало вдвічі, потім ще раз удвічі 1963 р. і ще раз – 1964 р., подальше подвоєння кількості відбувалося за два роки, потім – за п'ять. Через 10 років з моменту відкриття в університеті навчалися 11 тис. студентів, а 1976 р. – вже понад 13 тис. [115, с. 203–204]. Він був основним постачальником місць для іноземних студентів відповідно до Плану Коломбо. Третій університет – Ла Троб в штаті Вікторія – був заснований в кінці 1960-х рр. на хвилі швидкого зростання «неуніверситетського» сектора у вищій освіті [114, р. 11].

У другій половині ХХ ст. міжнародний обмін та інтернаціоналізація вищої освіти стали невід'ємною частиною стратегії розвитку Австралії та відігравали важливу роль як у становленні національної системи освіти, так і в зміцненні економіки країни. Характерною особливістю австралійських університетів була присутність там іноземних студентів, які навчались у рамках Плану Коломбо – регіональної організації для сприяння економічному та соціальному розвитку країн Азійсько-Тихоокеанського регіону. У 1950–1960-х рр. абсолютна кількість іноземних студентів була невеликою порівняно з

показниками 1980–1990-х рр., однак це був додатковий шлях фінансування університетської освіти [116, с. 70].

Різкий перехід до масової вищої освіти, а також потреба у високоосвічених спеціалістах обумовили появу нових диференційованих секторів вищої освіти та університетів і в 1970-х рр. 1970 р. було засновано університет Джеймса Кука в Таунсвіллі, 1974 р. – університет Дікіна в Джилонзі. Відразу три університети було засновано 1975 р. – університет Гриффіта в Брисбені; університет Мердока в Перті та університет Вуллонгонга у Вуллонгонзі (1975 р.).

З середини ХХ ст. розвиток вищої освіти в країні різко прискорився. Так, з 1946 по 1980 рр. студентів закладів вищої освіти побільшало в 6 разів, з 25,5 тис. до 163 тис. Університетів за цей період побільшало з 6 до 19. Намітилися відхід від британських академічних традицій та привнесення американської традиції дослідницьких університетів, що віддзеркалилось у заснуванні післядипломної освіти та запровадженні навчання на здобуття ступеня доктора філософії, в розвитку наукових досліджень в університетах [117].

Серед новостворених університетів були технологічні, так звані приміські університети, які створювались у передмістях столиць штатів, а також регіональні університети, організовані у віддалених місцевостях. У 1960-х рр. виник новий тип навчальних закладів – коледжі підвищеного навчання – Colleges of Advanced Education, які готували середній технічний персонал для промислового сектора й державного управління. На початку 1970-х рр. з'явилися коледжі технічної та додаткової освіти – Colleges of Technical and Further Education. Ці навчальні заклади післясереднього рівня мали широку професійну орієнтацію, а також спеціалізацію з освіти дорослих.

Отже, в післядипломній освіті у країні сформувалася бінарна система навчання: з одного боку – університети, з іншого – коледжі підвищеного навчання та коледжі технічної й безперервної освіти, які займали проміжне

місце між середніми школами та університетами. Однак у результаті збільшення попиту на університетську освіту вже до кінця 1970-х рр. 70% всіх коледжів підвищеного навчання мали післядипломні рівні підготовки (крім присудження ступенів доктора наук), що фактично прирівнювало їх до закладів вищої освіти [117].

Основною характеристикою австралійського державного сектора вищої освіти у 1940–1970 рр. є слабка внутрішня диференційованість. Оскільки університетська історія Австралії налічує півтора століття, різниця між поколіннями закладів вищої освіти незначна, тому практично не існує затяжних конфліктів між «старими» й «новими» університетами, властивих, різною мірою, як для континентальної, так і для атлантичної моделі [118].

Як зазначалося, крім університетів, до закладів вищої освіти Австралії входять коледжі системи технічної та додаткової освіти TAFE, які є найбільшими постачальниками післядипломної освіти. Основна відмінність між закладами технічної освіти й університетами полягає в різній тривалості курсів та різноманітності форм навчання. Якщо в університетах більшість становлять студенти денного відділення, переважна частина студентів закладів технічної освіти навчаються на заочній або на вечірній формі, поєднуючи роботу й навчання.

Руйнівний вплив Великої депресії, коли безробіття досягло рекордного для Австралії максимуму – майже у 29% 1932 р., вкрай гостро постала необхідність розширити й удосконалити весь спектр системи технічної освіти [119].

Розширення університетів після Другої світової війни було обумовлене зростанням попиту на університетську освіту з боку як урядових кіл, так і промисловості, воно відбувалося за активної участі уряду Австралії та супроводжувалося суттєвим державним фінансуванням [120, с. 75]. Так, від початку 1950-х до кінця 1980-х рр. бюджетне фінансування становило майже

90% прибутків державних закладів вищої освіти, а навчання було безкоштовним [121, с. 96].

З початком Другої світової війни в країні було створено дві основні схеми підготовки кадрів технічної освіти – Схема технічної підготовки (Technical Training Scheme, TTS) та Схема навчання і реконструкції Австралії (Commonwealth Reconstruction Training Scheme, CRTS). Першу запровадили 1941 р. для навчання робітників навичкам, необхідним під час війни, а другу – 1944 р. для підготовки висококваліфікованих спеціалістів і покращення можливостей працевлаштуватись у цивільній сфері для колишніх військовослужбовців і жінок. Обидві ці ініціативи передбачали додаткове фінансування університетів і вищих технічних коледжів [119].

Хронічний дефіцит висококваліфікованих спеціалістів у багатьох галузях, спричинений Другою світовою війною, та економічне післявоєнне зростання зумовили значний попит на випускників закладів вищої освіти. В післявоєнний період університети стали важливими бенефіціарами програми відновлення країни в другій половині 1940-х рр., завдяки котрій тисячі колишніх воїнів змогли вступити до закладів вищої освіти.

Кошти, які виділяв уряд Австралії на розвиток вищої освіти, не тільки допомагали колишнім військовослужбовцям повернутися до цивільного життя, але й спрямовувались на підвищення кваліфікації робочої сили задля зростання економіки. Така мотивація була постійною темою урядової політики стосовно вищої освіти у другій половині ХХ ст. [122].

Завдяки Схемі підготовки кадрів на 1948 р. до університетів вступило 32 000 студентів. На початок 1950 р. кількість зарахувань до австралійських університетів перевищувала довоєнний рівень удвічі (30 630 порівняно з 14 236) [123].

Сектор технічної освіти розвивався й у 1950-х і 1960-х рр., щоб задовольнити післявоєнні потреби в робочій силі. До 1970-х рр. фінансування технічних закладів перебувало в компетенції штатів, федеральний уряд надавав

лише незначну фінансову допомогу. Однак у 1960-х рр. він усе більше долучався до фінансування університетів, а згодом – і закладів технічної освіти. Програми фінансової допомоги уряду держави й урядів штатів у 1970-х рр. було спрямовано на підтримку закладів технічної освіти та подолання високого рівня безробіття серед молоді [124].

На початку 1970-х рр. технічна освіта отримала нову назву – технічна й додаткова освіта (Technical and Further Education, TAFE) [124]. Рекомендації Звіту Австралійського комітету з технічної і додаткової освіти за 1974 р., заснування Комісії з технічної та додаткової освіти, а також дієва підтримка федерального уряду в 1970-х рр. позитивно вплинули на розвиток і зростання TAFE [119].

Традиційно австралійські університети розвивались як цілком автономні установи, вони підлягали тільки юрисдикції штатів. Головна роль в управлінні вищою освітою теж належала урядам штатів, на які покладалась основна відповідальність за стан і розвиток освіти на всіх рівнях у межах даної адміністративної одиниці. Всі університети країни, крім Національного університету Австралії, були засновані завдяки парламентам своїх штатів [117]. З середини ХХ ст. значно посилювався вплив федерального управління на їх діяльність у зв'язку з запровадженням федеральних програм фінансування університетів, бюджет яких уже не витримував різкого збільшення кількості студентів.

Структура університетів Австралії формувалася поступово. Так, шість найстаріших університетів штатів мають в основі факультети, які включають кілька департаментів, а також коледжі. До складу університетів, створених у 1960-х рр., входять так звані школи, тобто заклади вищої освіти, що спеціалізуються в конкретній галузі знання і мають, як правило, післядипломні рівні підготовки. На відміну від факультетів, які входять до складу університетів, школи незалежніші. Особливу структуру має Національний університет Австралії, до складу якого входять факультети та дослідні школи, а

також дослідницькі центри й лабораторії, консультативні центри та центри безперервної освіти, дослідні інститути.

Однак серед університетів існує історично сформована ієрархія, котру очолюють найстаріші, створені ще в другій половині XIX – на початку XX ст. Університети цього рангу є центрами підготовки науково-педагогічних і дослідницьких кадрів для інших освітніх закладів країни, в них зосереджені найсильніші наукові школи, сконцентровані основні фундаментальні дослідження.

На нижчому щаблі стоять університети технічного профілю, створені в 1940–1950-х рр., які спеціалізувалися на підготовці висококваліфікованих інженерів і дослідників із новітніх напрямків науки і техніки. Створені в 1960–1970-х рр. приміські та регіональні університети місцевого значення розташовуються на найнижчому щаблі з погляду академічної престижності, проте їх соціальна значущість оцінюється дуже високо, позаяк вони оперативно реагують на запити й потреби місцевої влади та мешканців штату у вищій освіті, надаючи можливість навчання з найрізноманітніших освітніх програм [117].

До 1940 р. всі університети і технічні коледжі фінансувалися коштом урядів штатів, згодом систему вищої освіти фінансували федеральний уряд і уряди штатів на рівних засадах. З 1974 р. федеральний уряд узяв на себе фінансування університетів і коледжів на 20% їх загальних витрат. При цьому було запроваджено безкоштовне навчання в усіх університетах і коледжах. Штати зберегли законодавчий і регулятивний контроль над університетами.

В основу національної моделі розвитку вищої освіти в Австралії покладено модель, що орієнтується на масову й – у перспективі – загальну вищу освіту.

Австралійська модель управління вищою освітою сформувалась у післявоєнний час і є доволі специфічною. У країні з федеративною формою державного устрою управління освітою вкрай централізоване, відсутні органи-

посередники, яким центральне міністерство могло б делегувати частину повноважень. Експерименти зі створенням таких буферних організацій в Австралії ведуться ще з 1950-х рр., але жоден з них – крім створення Агентства з якості – не визнали вдалими. Частково це пояснюється історичними обставинами формування австралійської системи вищої освіти. Рішення референдуму 1946 р. поклали на центральний уряд низку соціальних зобов'язань, серед яких – забезпечити широкий доступ до високоякісної вищої освіти. Поставлене в цей період завдання підвищити освітній рівень населення було реалізоване до 1970-х рр.: кількість студентів з 1940 по 1970 рр. зросла в 10 разів, близько третини мешканців країни було охоплено вищою освітою [118].

Визнаючи підвищений попит на вчителів і викладачів для покоління «бембі-буму» та важливість вищої освіти для національного економічного зростання, у післявоєнний період федеральний уряд узяв на себе активнішу роль у фінансуванні вищої освіти з боку держави.

1942 р. було створено Комісію університетів для регулювання прийому до університетів та впровадження програми підготовки кадрів у рамках реконструкції/реформування країни (Commonwealth Reconstruction Training Scheme, CRTS). До 1948 р. під впливом CRTS було зареєстровано 32 тис. студентів, а рівень зарахувань збільшився вдвічі [117].

Перші кроки на шляху підтримки діяльності університетів було зроблено ще на початку 1940-х рр. Так, 1945 р. постійним органом стала Комісія університетів, створена під керівництвом професора Сіднейського університету Р. К. Міллса для надання грантів та субсидій австралійським університетам. Результатом роботи цієї комісії став висновок про необхідність усебічно підтримувати розвиток університетів та їхньої дослідницької діяльності, а також – започаткувати діяльність спеціальних комітетів з фінансування університетської сфери.

У березні 1950 р. уряд Р. Мензіса створив спеціальний комітет (Комітет Міллса) для підготовки звіту про стан фінансування університетів, який рекомендував уряду країни робити внесок на періодичні витрати університетів. Результатом розслідування Комітету Міллса стало ухвалення 1951 р. Закону «Про державні гранти (університети)» – короткострокової схеми, згідно з якою федеральний уряд брав на себе чверть поточних витрат на фінансування державних університетів. Наступні закони 1953, 1955, 1956 і 1957 рр. передбачали фінансову допомогу штатам від федерального уряду на покриття поточних витрат університетів за умови збереження рівня університетських доходів від державних грантів і зборів на певних рівнях [125].

Таким чином, урядові стипендії, започатковані 1951 р., та гранти, виділені штатам на фінансування університетів, поклали початок процесу, за яким уряд країни поступово брав на себе повну відповідальність за розвиток університетської освіти в Австралії.

Постійна занепокоєність і стурбованість станом університетів змусила прем'єр-міністра Р. Мензіса скликати в грудні 1956 р. Комітет Мюррея для підготовки звіту про розвиток цього сектору й розробки рекомендацій щодо фінансової допомоги університетам. Дослідження, котре провів Комітет Мюррея 1957 р., продемонструвало, що фінансові труднощі є першопричиною таких недоліків в університетах: нестача персоналу, погана інфраструктура, високий відсоток відрахувань, слабка вмотивованість аспірантів.

Так, на підставі рекомендацій Комітету було прийнято «Закон про державні гранти (університети)» 1958 р., який передбачав збільшення фінансування освітнього сектора та запровадження державних капітальних асигнувань на розвиток університетської сфери в 1958–1960 рр. [125].

Ще одним важливим наслідком діяльності Комітету Мюррея стало створення 1959 р. постійної Комісії австралійських університетів на чолі з колишнім професором фізики Мельбурнського університету сером Леслі

Мартіном – статутного органу для консультування уряду держави з діяльності університетів [117].

З 1958 по 1960 рр. кількість абітурієнтів університетів зросла більше, ніж на 13%. На 1960 р. у 10 австралійських університетах навчалися 53 тис. студентів. 1975 р. у 19 університетах було 148 тис. студентів [117].

Створення Комісії австралійських університетів – постійного органу для нагляду за розподілом грантів університетам – сприяло вдосконаленню підходів до їх поточного фінансування. Метод оцінювання, який використовувала Комісія, передбачав оцінку фіксованих показників витрат на навчально-дослідницькі компоненти загальних витрат для кожного факультету та граничних витрат (тобто додаткових витрат, пов'язаних із зарахуванням додаткового студента) на кожний факультет. Решта статей витрат, що охоплюють центральне управління, забезпечення діяльності бібліотек, технічне обслуговування та утримання матеріальних засобів та приміщень, оцінювалися як фіксований компонент і компонент, що варіюється залежно від витрат на навчання й дослідження [125].

Система трирічного фінансування, яку застосовувала Комісія австралійських університетів, дала змогу забезпечити системніше планування та фінансову визначеність навіть в умовах значних обмежень, особливо для старих університетів.

У серпні 1961 р. на прохання Комісії австралійських університетів уряд створив Комітет з майбутнього вищої освіти на чолі з Л. Мартіном (Комітет Мартіна, 1961–1964 рр.), який рекомендував запровадити бінарну систему освіти, де коледжі вищої освіти могли б розвиватися поряд з університетами. На той час сектор вищої освіти складався з таких основних типів установ: університетів, технологічних інститутів або технічних коледжів, педагогічних коледжів і спеціалізованих установ (як правило, сільськогосподарських або парамедичних коледжів) [125].

Комітет Мартіна відзначив, що слід усебічно підтримувати вищу технічну освіту. Він рекомендував збільшити фінансову підтримку технічних коледжів, відокремити культурно-розважальні й торгові курси від тих, які опікуються загальною освітою та технологіями, запровадити єдині стандарти, визнані в усій країні. Врахувавши ці зауваження, уряд країни ухвалив рішення фінансово підтримувати нову систему коледжів підвищення кваліфікації (colleges of advanced education, CAEs, CAE), які прирівнювались до університетів, хоча залишалися переважно у відповідальності штатів.

1966 р. «Закон про гранти штатам (вища освіта)» запровадив капітальні та періодичні гранти для коледжів підвищення кваліфікації, а «Закон про субсидії штатам (педагогічні коледжі)» 1967 р. передбачав субсидії й гранти на фінансування та обладнання для цих установ. 1971 р. було створено Австралійську комісію з удосконалення освіти (комісія з вищої освіти) для консультування уряду та сприяння розвитку галузі [125].

1974 р. федеральний уряд узяв на себе всю відповідальність за фінансування вищої освіти й скасував плату за навчання. Це призвело до створення 1977 р. Комісії з вищої освіти (Commonwealth Tertiary Education Commission, СТЕС), яка мала дорадчу роль та повноваження з розподілу державного фінансування серед університетів [126].

У цей період суттєво зріс показник фінансування вищої освіти урядами штатів – 0,78% ВВП 1974 р. Для порівняння, 1957 р. він становив 0,22%. Витрати федерального уряду на вищу освіту 1974 р. збільшилися до 2,77% загальних державних витрат (1957 р. – 0,83%) [123].

1975 р., в умовах федеральної політичної кризи та економічного спаду, трирічне фінансування університетів було припинено. Втім, попит на вищу освіту не зменшувався і зростав, що було пов'язано переважно з подальшою розбудовою та розширенням мережі коледжів підвищення кваліфікації й коледжів технічної та безперервної освіти [117].

Зрозуміло, що жодна країна не може забезпечити цивілізований рівень свого прогресу та існування, свою політичну й економічну незалежність без налагодженої системи вищої освіти та організації наукових досліджень. Саме тому всі країни зацікавлені в розбудові адекватних національних систем вищої освіти й науки [117, р. 11].

У другій половині ХХ ст. в Австралії створювалось чимало організацій для сприяння розвитку науково-освітньої сфери, на основі яких згодом постала Австралійська дослідницька рада. Так, 1946 р. утворився Комітет із дослідницьких грантів університетів (Commonwealth Universities Research Grants Committee) – міжвідомчий комітет під головуванням директора Управління освіти, який відповідав за консультації щодо виділення та розподілу дослідницьких коштів [128].

1965 р. федеральний уряд заснував Австралійський комітет з дослідницьких грантів (Australian Research Grants Committee) для фінансування індивідуальних і колективних наукових досліджень та розподілу коштів на конкурсній основі. Цей механізм фінансової підтримки, який працює досі, отримав назву австралійської схеми дослідницьких грантів. На першому етапі фінансування 1966 р. в рамках цієї програми було профінансовано 406 науково-дослідних проектів загальною сумою 3,99 млн дол. [129].

В другій половині ХХ ст. в Австралії почала формуватися розгалужена неформальна мережа університетських груп. Так, найстаріші університети, засновані до Першої світової війни, утворили неофіційну групу «пісковикових» університетів (Sandstone Universities). Вони об'єдналися за тим самим принципом, що й британські виші з червоної цегли (Red Brick Universities) – завдяки матеріалу, з якого були збудовані перші кампуси.

1975 р. створено Австралійську технологічну мережу (Australian Technology Network, ATN) – мережу чотирьох технологічно орієнтованих австралійських університетів, діяльність яких тісно пов'язана з промисловістю. До неї ввійшли: Мельбурнський королівський технологічний університет,

університети Кертіна, Південноавстралійський та Сіднейський технологічний університет.

Університети, засновані в 1960–1970-х рр., утворили неформальну групу «зелених» університетів (Verdant universities). Вони були створені в адміністративних центрах штатів, часто поруч із бушами (англ. bush, укр. кущі, чагарник) – великими неосвоєними просторами землі, зазвичай порослими чагарником або низькорослими деревами (нині – природні заповідники). Значимо, що англ. verdant означає також «зелений» у розумінні молодий, незрілий. Переважно кожний університет цієї групи є другим чи третім за часом заснування університетом у штаті; єдиний виняток – Маккуорі, який є третім університетом у Сідней, але четвертим у Новому Південному Вельсі.

Основними «зеленими» університетами є: університет Фліндерса (1966 р., Аделаїда, Південна Австралія); університет Гріффіта (1971 р., Брісбен, Квінсленд); університет Ла Троб (1964 р., Мельбурн, Вікторія); університет Маккуорі (1964 р., Сідней, Новий Південний Вельс); університет Мердока (1973 р., Перт, Західна Австралія). Однак є ще й інші університети, які вважаються «потенційно» зеленими. До них належать: університет Ньюкасла (1965 р.); університет Джеймса Кука (1970 р.); університет Дікіна (1974 р.); Воллонгонзький університет (1975 р.) [130].

Друга половина ХХ ст. ознаменувалася становленням науки в Австралії. 1954 р. група видатних австралійців, до складу яких входили австралійські представники Лондонського королівського товариства, заснувала Австралійську академію наук (Australian Academy of Science, AAS). Першим президентом Академії став фізик-експериментатор сер Марк Оліфант. Академія створена за зразком Лондонського королівського товариства, її повноваження були підтвержені королівською грамотою [131].

Попередником Австралійської академії наук була Австралійська національна наукова рада (Australian National Research Council, ANRC), заснована 1919 р. для представлення Австралії в Міжнародній раді з науки, яка

припинила існування 1954 р. Сьогодні це незалежна організація з секретаріатом у Канберрі, що діє зі схвалення уряду Австралії. Метою Академії є просувати науку різними способами. На момент заснування Австралійської академії наук до її складу входило 24 члени.

Австралійську гуманітарну академію (Australian Academy of the Humanities) було створено Королівською хартією 1969 р. для просування розвитку та заохочення гуманітарної освіти, а також – формування суспільного інтересу до гуманітарних наук в Австралії. Вона діє як незалежна некомерційна організація, котру частково фінансує австралійський уряд [132]. Її попередником була Австралійська рада з гуманітарних досліджень (Australian Humanities Research Council, AHRC), заснована 1954 р., а членами-засновниками Академії стали члени Австралійської ради з гуманітарних досліджень [133].

1971 р. для визнання й відстоювання передового досвіду соціальних наук, а також надання уряду авторитетних рекомендацій з соціальної політики було засновано Австралійську академію соціальних наук (Academy of the Social Sciences in Australia, ASSA) – незалежну неурядову організацію. Вона бере початок від Австралійської ради досліджень із соціальних наук, заснованої 1942 р. До першого складу Академії було обрано 96 членів Ради [134].

1975 р. для використання технологічних рішень для розв'язання складних соціально-економічних завдань було засновано Австралійську академію технологічних наук і машинобудування (Australian Academy of Technological Sciences and Engineering) [135].

Отже, розвиток системи вищої освіти та науки Австралії в другій половині ХХ ст. базувався на принципах системного й процесного підходів із необхідним акцентом на потреби соціально-економічного розвитку країни. 1940–1970-ті рр. позначилися стрімким розвитком системи вищої освіти Австралії – саме тоді країні сформувались основні групи закладів вищої освіти.

Зміни в системі вищої освіти Австралії в 1940–1970-х рр. стали одним із найважливіших факторів набуття австралійської національної ідентичності, а уявлення інтелектуальної еліти про національну систему вищої освіти пройшли шлях від поступового відходу від британської освітньої та наукової традиції до усвідомлення унікальності власного досвіду й необхідності його різнобічно вивчати й популяризувати.

В другій половині ХХ ст. австралійські університети були до певної міри рушієм суспільного прогресу і віддзеркаленням рівня цивілізованості нації. Базові принципи університетської освіти: ідея академічної свободи, визнання пріоритету навчання й дослідницької роботи як сутності вищої освіти, а також активне залучення до суспільного життя забезпечили умови для розвитку, передачі й відтворення знань, що зрештою призвело до міжнародного визнання.

Нові виклики часу вимагали переосмислити форми та методи роботи в науковій сфері – вона стала пріоритетним напрямком розвитку країни. Заснування в другій половині ХХ ст. академій наук є показником розвитку австралійського суспільства та його готовності вирішувати проблеми економічного, соціального та духовного розвитку, спираючись на наукові знання, оперативно реагувати на виклики часу.

Досягнення освітніх і наукових результатів відбувалось у ході постійного й системного переформатування механізмів, форм організації освітнього процесу, найголовнішим трендом якого стала масовізація вищої освіти.

У другій половині ХХ ст. сфера вищої освіти та наукових досліджень Австралії заявила про себе як про одного зі світових лідерів, сформувавши власну національну систему, що активно розвивається й удосконалюється.